

Maktabgacha yoshdagi bolalarda aqliy va emotsional rivojlanishni mustahkamlash

Jasur Shopirjonovich Ostonov

j.s.ostonov@gmail.com

Shaxnoza Muxiddinova Nasipova

OXU

Annotatsiya: Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi bolalarda aqliy va emotsional rivojlanishni mustahkamlash qaratilgan asosiy tushunchalar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha yosh davri, bolaning aqliy rivojlanishi, jismoniy rivojlanish, qobiliyatlar

Strengthening mental and emotional development in children of preschool age

Jasur Shorirjonovich Ostonov

j.s.ostonov@gmail.com

Shakhnoza Mukhiddinova Nasipova

OKU

Abstract: This article provides basic concepts aimed at strengthening mental and emotional development in school-aged children.

Keywords: preschool age, mental development of the child, physical development, abilities

Bolaning aqliy va jismoniy qobiliyatlari, uning maqsad va orzulari - bularning barchasi bolalikdan boshlanadi. Agar biz boladan muvaffaqiyatli va o'zini o'zi ta'minlaydigan inson yetishib chiqishini istasak, unga kuchli va muvaffaqiyatli boshlash kerak. Bolaning aqliy rivojlanishi, bolaning sog'ligi ovqatlanish va turmush tarziga bog'liq bo'lganidek, bizning intellektual rivojlanish darajasi ham bolalikdagi qanday o'rganishimizga bog'liq. Inson miyasi hayot davomida rivojlanadi. Bachadonda shakllanishini boshlab, bola tug'ilgandan keyin ham o'sishda va rivojlanishda davom etadi. Kichkina odamning miyasida tug'ilgandan keyin o'zgarishlar yuz beradi, bu uning keyingi rivojlanishiga ta'sir qiladi. Miyaning o'sishi bilan uning hujayralari o'rtasida aqliy rivojlanish bog'liq bo'lgan aloqalar paydo bo'ladi.

Qanchalik ko'p aloqalar bo'lsa, odam shunchalik aqlli bo'ladi. Ushbu ulanishlar soni bevosita miyaning faol stimulyatsiyasiga bog'liqligini bilish muhimdir. Va buning uchun eng muhim davr - bolalik. Ko'p yillar davomida psixologlar va o'qituvchilar bolaning rivojlanishi bo'yicha farazlarni faol ravishda ilgari surdilar. Masaru Ibuka, erta bolalik ta'limi va tarbiyasi kontseptsiyasining innovatori: "Uch yoshdan keyin juda kech", dedi. Sovet, gruzin va rus o'qituvchisi, psixolog Shalva Amonashvili shunday yozadi: "Boshlang'ich maktab davri bolalarning rivojlanishi uchun eng qulaydir".

Turli mamlakatlar olimlarining asarlarini ochib, biz amin bo'ldikki, bu bolalik yoshi boshlash uchun eng yaxshi platformadir. Har bir ota-ona farzandining sog'lom, baxtli va intellektual rivojlangan shaxs bo'lib ulg'ayishini orzu qiladi. Bu rivojlanish qaysidir bosqichda sekinlashishi yoki tezlashishi mumkin. Bolaning qanchalik ko'p ma'lumot olishi, uning sifati, miqdori va assimilyatsiya qilish usuli tafakkur rivojlanishiga ta'sir qiladi. Bolaning miyasi plastilinga o'xshaydi, u doimo o'zgarib turadigan massa. Bilim yordamida bola hozirgi paytda kerakli shaklni shakllantiradi. Konsentratsiya va muvofiqlashtirish ish faoliyatini yaxshilaydi. Masalan, har qanday mahoratni egallash uchun sizga 10 ming soatgacha mashg'ulot kerak bo'ladi. Doimiy mashg'ulotlar tufayli miyamiz o'zgaradi, ya'ni u rivojlanadi.

Olimlar miyaga mos usullarni qo'llash orqali doimiy mashg'ulotlar kerakligini isbotladilar va ular hech qanday mahoratni yodlashga asoslanmasligi kerak, chunki bu tarzda biz faqat mahoratni o'rgatamiz. Texnika miyani o'rgatishi kerak. Ushbu usullardan biri aqliy hisoblash usuli yoki aqliy arifmetika bo'lib, u ikkala yarim sharning sinxron rivojlanishiga qaratilgan. Chap va o'ng yarim sharlar to'plami bolaning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Abak abakusida aqliy hisoblashni o'rganish jarayoni optimal tarzda qurilgan bo'lib, u kundalik foydalanish bilan miyani mashq qiladi. Maxsus faoliyat ikkala yarim sharni ham rag'batlantiradi, bu esa miya hujayralari o'rtasidagi doimiy aloqalarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Aqliy hisoblash usuli bo'yicha kundalik mashg'ulotlar bolaning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradigan muhitdir. Natijani Yaponiya tasdiqladi, u kichik maktablarda mental arifmetika darslarini joriy qildi. Va bu sinflar boshqa barcha fanlarni o'rganishdan oldin keladi. Yaponlar boshqa bilimlar oson va aniq berilishi uchun birinchi navbatda miyani rivojlantirish kerak, deb hisoblashadi. Tabiiyki, Soroban texnikasidan foydalangan holda bolaning aqliy qobiliyatlarini to'liq rivojlantirish uchun ba'zi shartlar zarur: Yoshi 5 yoshdan 11 yoshgacha. Bolaning og'zaki hisoblash bilan shug'ullanishga qiziqishi va istagi.

Ota-onalarning bolaga yordam berishga tayyorligi va istagi: ta'limning boshida yoki uyda ko'nikmalarni mustahkamlashda yordam berish, kichik o'quvchining doimiy motivatsiyasi. Bolalarni ushbu yo'nalishda tayyorlash uchun bilim va metodikaga ega bo'lgan, qiziqarli o'qitish va o'quv jarayonini rag'batlantirishga qodir

bo'lgan malakali, yoqimli va mehribon murabbiylar. Bola bilan ishlash qiziqarli bo'lgan tengdoshlar. Bolaning o'zida maqsadning mavjudligi (ota-onalarning yordami bilan belgilangan yoki tanlangan). To'g'ri ovqatlanish va etarli jismoniy rivojlanish. To'liq dam olish. Farzandingizni rivojlantirish uchun siz esda tutishingiz kerakki, "rivojlanish" so'zining o'zi bir holatdan ikkinchi holatga yumshoq va tabiiy o'tishni, yanada mukammalroq, eskidan yangiga, oddiydan murakkabga, pastdan yuqoriga o'tishni anglatadi. Faqatgina to'g'ri usullar bilan uyg'un muhitda bola o'z salohiyatini kashf qilishi mumkin. Shuning uchun, esda tuting, aziz ota-onalar, o'qitish va rivojlantirish uchun metodologiyani tanlashda sifatli va tasdiqlangan usulga e'tibor bering.

Maktabgacha yoshdagi va katta va kichik yoshdagi bolalar uchun har qanday sinflarning xususiyatlari ularning o'yin shaklida o'tkazilishidir. Bunday holda, dasturni assimilyatsiya qilish ancha oson va tezroq bo'ladi, bolalar kamroq charchaydilar va uzoq vaqt davomida darslarga qiziqishni yo'qotmaydilar. Ota-onalarning vazifasi chaqaloqni kerakli o'yinchoqlar, kitoblar, rang berish kitoblari va boshqa ko'rgazmali qurollar bilan ta'minlashdir. Erta bolalikdan unga nafaqat yorqin va chiroyli bezaklarni sotib olish kerak, balki o'yin-kulgidan tashqari, rivojlanuvchi rol o'ynaydigan narsalarni ham sotib olish kerak. Ushbu maqsadlar uchun barcha turdagi piramidalar, qo'shimcha ramkalar, turli xil saralash moslamalari, sehrlilik sharlar, dizaynerlar va musiqiy o'yinchoqlar juda yaxshi. Turli xil rolli o'yinlar va mashg'ulotlar katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual rivojlanishiga yaxshi ta'sir qiladi, ayniqsa o'yin dasturining mavzusi va rejasi bolaning o'zi tomonidan ixtiro qilingan bo'lsa. 3-4 yoshda, u va boshqa oila a'zolari ishtirok etadigan qo'g'irchoq tomoshalari maydalanganlar uchun ajoyib ta'lim o'yin-kulgi bo'ladi. Ko'ngilochar dasturlar va spektakllarning syujetlari juda xilma-xil bo'lishi mumkin, ammo ular, albatta, axloqiy va ibratli tarkibiy qismlarni o'z ichiga olishi kerak. Intellektual shaxsni tarbiyalashda xotira va mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiruvchi topishmoqlar katta yordam beradi. Ehtiyotkorlik va fikringizni chiroyli ifoda etish qobiliyatini rivojlantirish uchun ertak va she'rlarni birgalikda o'qish yaxshi rol o'ynaydi. O'g'il yoki qiz bilan suhbatlar o'tkazish aql, mantiq va ijodiy fikrlashni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning savollariga javob bering, nima uchun bunday qilish kerak, boshqacha emasligini tushuntiring, eshitgan va ko'rgan narsalarini tahlil qiling, o'ylang va xulosa chiqaring.

Musiqqa, jismoniy tarbiya va chet tillarini o'rganish maktabgacha yoshdagi bolalarning estetik va intellektual rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bolalarning badiiy va intellektual qobiliyatlarini tarbiyalashda etakchi rollardan biri birgalikda ijodkorlikdir. Materiallar va turli xil to'plamlarni sotib olayotganda pulni tejamang, xamirni modellash, har qanday rang berish va ilovalar, kinetik qum, bo'yoqlar va boshqa ko'p narsalar bunday faoliyat uchun juda mos keladi. Agar siz birinchi marta

bolangizni qiziqirmagan bo'lsangiz, tashabbusni o'z qo'lingizga oling, unga o'z qo'llari bilan qanday ajoyib ishlarni yaratishi mumkinligini ko'rsating, ozgina tasavvur va tasavvurni ko'rsating.

Intellectual va ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishda o'yin va faoliyatning o'zni Hozirgi vaqtda maktabgacha ta'lim sohasida bolalarni estetik tarbiyalashga qaratilgan ko'plab usullar va dasturlar mavjud. Ammo badiiy va intellektual ta'limning muhim tarkibiy qismlaridan biri bu o'yindir. Kichkintoy bilan mashg'ulotlarni boshlash uchun ikki yoki uchta mashqni takrorlash kifoya, keyin chaqaloq qoidalarda chalkashib ketmaydi va sizning darslaringiz tezda ijobiy natija beradi.

Farzandni tarbiyalashda nafaqat jismoniy yoki aqliy rivojlanishiga, balki unda ko'p qirrali shaxsni tarbiyalashga ham e'tibor qaratish lozim, va hatto undan buyuk rassom yoki musiqachi chiqmasa ham, lekin vaqt o'tishi bilan u har qanday hayotiy vaziyatga ijodiy yondashishga qodir, barkamol shaxsga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ostonov J.Sh. Basic strategies for coping behavior in adolescents. E-Conference Globe 2021/7/26 275-277 c
2. Ostonov J.Sh. Coping behavior and its research style. Proceedings of 7th Global Congress on Contemporary Sciences & Advancements// Hosted online from, New York, USA//June 25, 2021. 237-239 b
3. Ostonov J.Sh. Socio-Psychological Basics of The Study of The Styles of Attitude in Coping by. Adolescents Middle european scientific bulletin Volume 13 June 2021. B. 442-446
4. Остонов Ж.Ш. Изучение копинг-стратегий и психологических защит у подростков в трудных учебных ситуациях. Вестник интегративной психологии // - Ярославль, 2021. Выпуск 22. С.144-146
5. Остонов Ж.Ш. Концепция копинга: определение, функция и виды. Вестник интегративной психологии // - Ярославль, 2020. Выпуск 22. С.279-281
6. Остонов Ж.Ш. Ўсмирларда психологик ҳимоя ва копинг хулқ-атвор омиллари намоён бўлишининг ўзига хос хусусиятлари. Psixologiya jurnali. 2021 й. 4-son. 66-73 b
7. Остонов Ж.Ш. Факторная структура копинг-поведения подростков. Психология илмий журналы. 2020. № 4. Б.47-50
8. Остонов Ж.Ш. Копинг-ресурсы личности и адаптационный потенциал. Мактабгача таълимда компетенциявий ёндашувлар: истиқболлар, муаммолар ва ечимлар Республика масофавий илмий-амалий анжумани. БУХОРО, 2020 йил, 3-ноябрь Б.297-299
9. Остонов Ж.Ш. Ўсмирлардаги копинг хулқ-атвор ва унинг шахс мувафакциятидаги ўзаро алоқадорлигининг назарий асослари. Ижтимоий соҳани модернизациялаш контекстида педагогик таълим тараққиёти: муаммо ва истиқболлар //Республика илмий-амалий анжумани 2021 йил 28 май Б.134-135

10. Остонов Ж.Ш. Копинг-стратегии: развитие в онтогенезе. Педагогик маҳорат илмий журнали. Бухоро, 2020. №6 Б.102-104

11. Остонов Ж.Ш. Ўсмирлардаги энгга олиш хулқ-атворининг асосий стратегиялари. Ижтимоий соҳани модернизациялаш контекстида педагогик таълим тараққиёти: муаммо ва истиқболлар. Республика илмий-амалий анжуман 2021 йил 28 май Б.132-133

12. Остонов Ж.Ш. Ўсмирларда копинг хулқ-атвор омиллари шаклланишининг ижтимоий психологик механизмлари. Тафаккур ва талқин мавзусида //Республика миқёсидаги илмий-амалий анжуман тўплами 2021 йил, 27-май Б.817-820

13. Остонов Ж.Ш. Ўсмирлардаги копинг хулқ-атвор ва унинг шахс мувафакқиятидаги ўзаро алоқадорлигининг назарий асослари. Тафаккур ва талқин мавзусида // Республика миқёсидаги илмий-амалий анжуман тўплами 2021 йил, 27-май Б.812-817

14. Z. Kurbonova. The Importance of the use of Educational Technologies Aimed at the Development of the Child's Personality in Preschool Education. Центр научных публикаций (buxdu. uz) 8 (8)